

Aandachtspunten onderzoeksrapport Inspectie en burgerschapsopdracht – 35.352

Opgesteld door VOS/ABB en VOO - 12 mei 2020

In aansluiting op de verschillende onderzoeksresultaten van het *Themaonderzoek Burgerschapsonderwijs en Omgaan met Verschil in Morele Opvattingen* van de Inspectie van het Onderwijs, achten VOS/ABB en VOO het nog steeds van uiterst groot belang dat de burgerschapsopdracht voor het funderend onderwijs wordt aangescherpt.

Onderzoek onderstreept aanscherping wetsvoorstel

Wij zien de uitkomsten van het onderzoek van de inspectie als een onderstreping van de noodzaak van het wetsvoorstel dat nu voorligt. In onze optiek biedt het verduidelijkende en gepast verplichtende wetsvoorstel een duidelijker ‘inhoudelijk kompas’ voor scholen. Daarnaast is er juist ruimte voor scholen om vanuit hun eigenheid en identiteit vorm en inhoud te geven aan de burgerschapsopdracht.

In het onderzoek komt naar voren dat ‘er scholen zijn waar de uitvoering van de burgerschapsopdracht op een belangrijk onderdeel zeer dun is. Op die scholen worden de basiswaarden van de democratische rechtsstaat namelijk weinig of niet actief bevorderd. Dat geldt soms voor het onderwijs in de klas en soms ook voor de methode die de school gebruikt’.

VOS/ABB en VOO vinden dit een zorgelijke uitkomst, en vinden daarom het verduidelijkende en gepast verplichtende karakter van het wetsvoorstel dat nu voorligt een verbetering ten opzichte van de huidige burgerschapsopdracht. Een steviger, wettelijk verankerd, ‘inhoudelijk kompas’ kan ervoor zorgen dat meer leerlingen in Nederland actief leren handelen vanuit de basiswaarden van onze democratische rechtsstaat - zoals verdraagzaamheid, gelijkwaardigheid en autonomie. Scholen houden, in onze optiek, daarnaast nog steeds voldoende ruimte om vanuit hun eigen identiteit en visie invulling te geven aan de burgerschapsopdracht. De burgerschapswet schrijft kaders voor over *wat* zij moeten doen, en scholen bepalen vervolgens *hoe* zij dit in uitvoering brengen, aansluitend op hun eigen karakter en visie (vrijheid van onderwijs). Wat ons betreft expliciteert en onderstreept dit onderzoek dat het de hoogste tijd is dat de burgerschapswet wordt verduidelijkt en aangescherpt.

Daarbij zien we echter nog wel noodzaak om de wettekst aan te scherpen. We hebben een tweetal aandachtspunten die een aantal kansen belichten om het wetsvoorstel ons inziens te verbeteren.

1. Actieve kennismaking met andersdenkenden

Uit het Inspectieonderzoek is gebleken dat bij zeven scholen is vastgesteld dat ‘op basis van de beoogde invulling in de praktijk extra aandacht nodig is voor het verwerven van basiswaarden als gelijkwaardigheid, verdraagzaamheid en het afwijzen van discriminatie (p. 67) en dat ‘er in het onderzochte lesmateriaal onvoldoende invulling wordt gegeven aan seksuele en culturele diversiteit’ (66). Deze uitkomsten onderstrepen volgens VOS/ABB en VOO dat in de wettekst moet worden opgenomen dat er op actieve wijze aandacht is voor kennismaken met levensbeschouwelijke, seksuele en culturele diversiteit. Zoals in de ‘oude’ wet omschreven staat moeten leerlingen ‘kennis hebben van en kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdsgenoten’. De ‘kennismaking’, zoals de oude wet die voorschrijft, vraagt om een *actieve* benadering (denk aan dialoog/ontmoeting). In het nieuwe wetsvoorstel is dit echter verdwenen. VOS/ABB en VOO vinden dit een gemiste kans, en pleiten voor het opnieuw opnemen in de wet van de opdracht tot actieve

ontmoeting. Dit is namelijk een essentieel en onmisbaar onderdeel van burgerschapsvorming en mag niet missen in de wettekst.

2. De school als oefenplaats

Op hoofdlijnen concludeert de inspectie dat *'de aandacht voor actieve bevordering van basiswaarden onvoldoende is geborgd'*. Deze onderzoeksuitkomst is uiterst zorgelijk volgens VOS/ABB en VOO. Wij zien de school namelijk als een democratische oefenplaats. Een plek waar leerlingen leren op actieve wijze leren dat zij een stem hebben, waar zij vanuit verdraagzaamheid en vanuit een open houding leren omgaan met andersdenkenden en waar zij hun eigen identiteit mogen ontwikkelen. In onze ogen bestaat die oefenplaats nu alleen uit het oefenen met *'de omgang met deze waarden'* (memorie van toelichting, verwijzend naar de waarden uit het derde lid, onderdeel a). De school zou een *'democratische samenleving in het klein'* moeten zijn (in de memorie van toelichting niet voor niets *'democratie als way of living'* genoemd), waar kinderen actief participeren en meebeslissen. Dit kan bijvoorbeeld door deel te nemen aan de leerlingenraad, maar ook door het voeren van een kritisch en open dialoog over de burgerschapsopdracht en de identiteit van de school. Het actief oefenen van democratische waarden en attitudes is volgens ons van uiterst groot belang en mag een explicietere plek in de wettekst krijgen.

Begeleiding

In de optiek van VOS/ABB en VOO biedt het verduidelijkende en gepast verplichtende wetsvoorstel aldus een duidelijker *'inhoudelijk kompas'* voor scholen. Daarnaast is er juist ruimte voor scholen om vanuit hun eigenheid en identiteit vorm en inhoud te geven aan de burgerschapsopdracht. Hoe dat wordt gedaan is een opgave waar VOS/ABB, VOO en partnerorganisaties¹ scholen in kunnen begeleiden. Wij vragen daarom meer aandacht voor de positie van deze organisaties in de nadere uitwerking van beleid rond burgerschapsonderwijs.

Hans Teegelbeckers, directeur VOS/ABB

Marco Frijlink, voorzitter VOO

Contact over deze aandachtspunten graag via:

Ronald Bloemers, RBloemers@vosabb.nl | www.vosabb.nl | 06-51914694

¹ Denk hierbij aan de andere profielorganisaties, maar ook de mensenrechtenorganisaties zoals o.a. College van de Rechten van de Mens en Amnesty International waarmee VOS/ABB de Toolbox Mensenrechteneducatie heeft ontwikkeld.